



## КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

**Митровка Я.В.,**

*доцент кафедри конституційного права та правознавства  
юридичного факультету Ужгородського національного  
університету, кандидат юридичних наук*

У демократичних правових державах публічна влада розподілена між різноманітними органами як по горизонталі, так і по вертикалі. Як правило, горизонтальний поділ державної влади реалізований через діяльність законодавчої, виконавчої та судової влади та пов'язаний із концепцією системи стримування та противаг між ними. Поряд з цим, можна здійснювати і вертикальний поділ державної влади між загальнодержавними органами публічної влади та місцевими органами державної влади — місцевим самоврядуванням. Місцеве самоврядування є невід'ємним та одним із головних елементів демократичної правової держави. В умовах становлення України як демократичної, правової та соціальної держави є необхідним створення належного механізму функціонування місцевого самоврядування. Тому з метою вдосконалення організації місцевого самоврядування в Україні є актуальним вивчення іноземного досвіду правового закріплення інституту місцевого самоврядування. Одним із малодосліджених в Україні щодо правового регулювання місцевого самоврядування є законодавство Чеської Республіки. Нещодавно в цій країні було проведено реформу місцевого

самоврядування. У вітчизняній юридичній літературі дана тематика частково досліджувалась В. Лемаком [4]. У цій статті доповнюються раніше зроблені дослідження та висвітлюються нові аспекти, зокрема щодо поняття місцевого самоврядування у юридичній науці Чеської Республіки, взаємовідносини місцевого самоврядування та держави, здійснення місцевої державної виконавчої влади органами місцевого самоврядування. Метою цієї статті є аналіз основ конституційно-правового статусу місцевого самоврядування Чеської Республіки. Відповідно до поставленої мети увагу зосереджено на таких завданнях: охарактеризувати сутність місцевого самоврядування Чеської Республіки, з'ясувати систему, повноваження органів місцевого самоврядування, гарантії захисту місцевого самоврядування від незаконного втручання держави.

Конституційно-правові основи місцевого самоврядування Чехії закладені главою 7 Конституції Чеської Республіки “Місцеве самоврядування”, законами “Про обці (обецне провадження)” та “Про краї (крайове провадження)” [1, 2, 3].

Чеська Республіка поділяється на обці, які є основними самоврядними одиницями, і краї, які є вищими са-



моврядними одиницями. Необхідно зазначити, що конституційно не забороняється утворення інших місцевих самоврядних одиниць, лише обмежується ліквідація вже визначених [6, с. 9].

Місцеві самоврядні одиниці — це сукупність громадян, які проживають на одній території і мають право самоврядності. Таке визначення місцевого самоврядування Чеської Республіки включає три аспекти [9, с. 6].

*Перший* (територіальний) аспект. Кожна самоврядна одиниця має власну територію, на яку поширюється її самоврядна правоздатність. Згідно зі статтею 18 закону “Про обці (обецне провадження)” вся територія Чеської Республіки поділена між обцями, за винятком випадків, визначених законом. Так, поряд із обцями в Чеській республіці існують так звані військові райони. Військовий район — це визначена частина території держави, призначенням якої є забезпечення оборони держави та підготовки збройних сил. Такий район утворює адміністративну одиницю з особливим статусом, яка створюється, змінюється та ліквідується виключно законом. Особливістю правового статусу військового району є те, що на його території не здійснюється місцеве самоврядування, тобто його жителі не мають права створювати органи місцевого самоврядування, зокрема обирати представницькі органи. На даній території управління та реалізацію деяких питань державної виконавчої влади здійснюють військові відомства, що створюються Міністерством оборони. На сьогодні в Чеській Республіці існує 5 військових районів. У випадку ліквідації одного із військових районів ця те-

риторія переходить до складу одного із сусідніх обців або на цій території створюється новий обець.

*Другий* (суб’єктний) аспект. Кожна самоврядна одиниця представляє собою сукупність фізичних осіб, які утворюють і здійснюють місцеву державну владу, зокрема жителі обців та країв. Правовий статус жителя обця пов’язаний із відповідною правосуб’єктністю. Так, закон наділяє їх специфічними правами, яких не мають інші особи, що проживають на території обця. Зокрема, це право обирати та бути обраним до представництва обця, право брати участь у місцевому референдумі, виступати на засіданні представництва обця, висловлювати свою думку щодо бюджету обця та отримувати інформацію щодо його використання тощо. До жителів відповідної самоврядної одиниці (розглядатимемо на прикладі обця) відносять всіх фізичних осіб, які є громадянами Чеської Республіки та мають постійне місце проживання у відповідному обці. Громадянин може мати лише одне місце постійного проживання [8, с. 35]. Іноземці, які проживають в обці або краї мають статус осіб, які постійно або тимчасово перебувають на його території. Але, поряд з цим, особа в деяких випадках може бути жителем обця, навіть, не маючи громадянства Чехії. Статус жителя обця може мати іноземець, який досягнув 18 років та має постійне місце проживання в обці, якщо це передбачено міжнародним договором, ратифікованим парламентом Чеської Республіки. Насамперед це можуть бути громадяни Європейського Союзу [7, с. 20]. Жителем обця можна стати також у разі отримання звання “Почесного члена обця”. Почесне членство може



## ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

бути надано представництвом обця будь-якій фізичній особі за визначні заслуги у розвитку обця, тобто громадянину Чеської Республіки, іноземцю або особі без громадянства. Але правосуб'єктність "Почесного члена обця" відрізняється від обсягу правосуб'єктності жителя обця. Так, закон надає йому право лише виступати на засіданнях представництва обця [9, с. 10]. Водночас, відомий чеський дослідник місцевого самоврядування З. Коуделка зазначає, що "Почесний член обця" повинен би мати статус його жителя [7, с. 21]. Крім того, привілейований статус серед іноземців мають ті з них, які досягли 18 років та мають у своїй власності нерухомість, що знаходиться на території обця. Таким особам законом надається можливість виступати на засіданнях представництва з пропозиціями щодо розвитку обця, а також подавати запити щодо діяльності обця.

*Третій* (владний) аспект. Самоврядні одиниці мають право приймати правові акти та забезпечувати їхню реалізацію. Необхідно зазначити, що за характером правових норм, які видаються органами місцевого самоврядування їх можна розділити на два види. До першого належать нормативні акти, які пов'язані зі здійсненням самоврядування. До другого — ті, що видаються на виконання делегованих повноважень.

*Четвертий* (економічний) аспект. Кожна самоврядна одиниця має економічну незалежність, тобто можливість самостійно займатися господарством, має власне майно та фінансові ресурси.

Предметом повноважень обця та краю є два різновиди відносин. Це повноваження пов'язані з реаліза-

цією права на місцеве самоврядування (самоврядні повноваження), та повноваження, які делеговані їм державною владою у сфері місцевого державного управління, яке реалізується на території, що входить до меж відповідного обця (делеговані повноваження). Самоврядними повноваженнями врегульовуються відносини, які стосуються інтересів обця, поки вони законом не відносяться до повноважень держави, краю або до делегованих повноважень. На відміну від України в Чеській Республіці місцеву державну виконавчу владу здійснюють не створені виконавчою владою органи (наприклад, місцеві державні адміністрації в Україні), а органи місцевого самоврядування. Необхідно зазначити, що виконання делегованих повноважень покладено не на конкретний орган самоврядної одиниці, а вони розподілені між цими органами. При здійсненні делегованих повноважень ці органи керуються як законами, так і підзаконними актами уряду та міністерств. Виконання делегованих повноважень є не лише правом, але й обов'язком органів місцевого самоврядування, при чому вони відповідальні за нормальне їх забезпечення як перед громадянами, так і перед вищими державними органами.

Статтею 104 Конституції Чехії встановлено розмежування повноважень між представництвами обця та краю. Так, повноваження щодо здійснення самоврядування належить обцям повною мірою до тих пір, поки законом не буде визначено, які з них відносяться до компетенції представництва краю.

До органів місцевого самоврядування Чехії відносяться Представництво, Рада та Управління само-



врядної одиниці. Представництво можна вважати головним органом місцевого самоврядування, якому підпорядковані інші. Воно обирається на 4 роки жителями самоврядної одиниці. Рада є виконавчим органом місцевого самоврядування щодо здійснення самоврядних повноважень, і є відповідальною за свою діяльність перед Представництвом. У сфері делегованих повноважень Рада приймає рішення, якщо на це її уповноважує закон. Управління є виконавчим органом місцевого самоврядування щодо делегованих повноважень. Але, крім того, Представництво та Рада можуть доручити Управлінню виконувати самоврядні повноваження.

Статтею 87 Конституції Чеської Республіки гарантується захист місцевого самоврядування від незаконного втручання держави у його діяльність. Такий захист здійснюється Конституційним судом Чеської Республіки у порядку комунального провадження. Носієм права подання конституційного звернення є місцева самоврядна одиниця [5, с. 19]. Органом, який у цій ситуації уповноважений діяти від імені місцевої самоврядної одиниці, є її Представництво. Предметом комунального звернення можуть бути не тільки антиконституційні дії держави щодо місцевого самоврядування, але і протизаконні дії. Разом з цим, необхідно зазначити, що предметом такого звернення може бути лише посягання на права місцевого самоврядування. Так, наприклад, не буде предметом такого звернення питання, що стосується здійснення органом місцевого самоврядування делегованих повноважень.

На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- 1) Конституційно-правові основи місцевого самоврядування Чеської Республіки визначаються Конституцією Чеської Республіки та законами “Про обці (обецне провадження)” та “Про краї (крайове провадження)”.
- 2) Територія Чехії у відношенні місцевого самоврядування поділяється на обці — основні самоврядні одиниці та краї — вищі самоврядні одиниці.
- 3) Право на участь у місцевому самоврядуванні належить лише громадянам Чеської Республіки, які проживають на території одного із обців, а також, як виняток, громадянам Європейського Союзу.
- 4) Органи місцевого самоврядування, поряд із здійсненням самоврядних повноважень, здійснюють місцеву державну виконавчу владу (делеговані повноваження). В межах делегованих державою повноважень вони є підконтрольними та підзвітними Уряду Чеської Республіки.
- 5) Органами місцевого самоврядування є Представництво, Рада та Управління. Представництво є основним органом місцевого самоврядування, яке обирається жителями самоврядної одиниці шляхом прямого, рівного та загального виборчого права таємним голосуванням на 4 роки.
- 6) Місцеве самоврядування має підвищений рівень захисту від незаконного втручання держави у його діяльність. Цей захист здійснюється через можливість Представництва звернутись до Конституційного суду Чеської Республіки за захистом у порядку так званого комунального провадження.



## ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

Проведене дослідження обумовлює необхідність проведення подальших наукових розвідок, зокрема щодо правового статусу депутата Представництва, правового статусу Управління обща та краю, порядку формування органів місцевого само-

врядування, взаємовідносин держави та місцевого самоврядування та ін. ♦

### Список використаних джерел:

1. *Ustava Ceske republiky. Listina zakladnich prav a svobod // Uplne Zneni. — 2003. — №388. — S. 1-192.*
2. *Zakon “o obcich (obecni zrizeni)” ze dne 12. dubna 2000 roku, №128 // Sbirka zakonu CR. — 2000. — №38. — S. 1737-1764.*
3. *Zakon “o krajich (krajske zrizeni)” ze dne 12. dubna 2000 roku, №129 // Sbirka zakonu CR. — 2000. — №38. — S. 1765-1782.*
4. *Лемак В. Правова реформа в Чехії і Словаччині в умовах постсоціалістичної модернізації: теоретичні і практичні проблеми. Дис... докт. юрид. наук. — К., 2003. — 414 с.*
5. *Filip J. Ustavni stiznost podle cl. 87 odst. 1 pism. c) Ustavi CR//Casopis pro pravni vedu a praxi. — 1995. — №3. — S. 19-26.*
6. *Koudelka Z. K ustavni charakteristice samospravy // Parlamentni zpravodaj. — 2000. — № 1. — S. 9.*
7. *Koudelka Z. Pruvodce uzemni samospravou. — Praha: Linde, 2003. — 237 s.*
8. *Matrasova E., Slauf V. Zakon o obcich (obecni zrizeni) vctne provadecich predpisu s komentarem. 2.aktualizovani a doplnene vydani. — Praha: Polygon, 2003. — 312 s.*
9. *Obce. 2005 / Meritum. — Praha: ASPI, 2005. — 864 s.*

### **ЦІКАВО ЗНАТИ**

## **PANTYHOSE X 3 “ДОПОМОЖЕ”**

Мабуть винахідник незвичайних жіночих колготок Pantyhose x3 (Патент США № 5,713,081) дуже переймався проблемами жінок пов'язаними з незручностями, які спричинені раптово розірваними колготками. Адже, ця добра людина винайшла колготки, що мають не дві “панчохи”, як для звичайної двонової жінки, а аж чотири, але справа не в “багатоніжці”. Суть та принцип дії такого винаходу простий до неподобства. Коли рвуться колготки, жінка ховає рваний “панчіх” в кишеньку на поясі і дістає інший ціленький.

За матеріалами сайту: <http://sevntu.com.ua/page>.